

LETTERKUNDE

CRITISCHE ONTMOETINGEN

I. De tijd als jeune premier

In onze vaderlandse geschiedenis heeft zelden het wufte een rol gespeeld. Toch is het geval bekend van één enkele opera, die — het kan niet anders dan door een puur toeval — nog catastrofaler gevolgen gehad heeft voor de Nederlanden, dan al de stukken van Lully, Grétry of Boïeldieu bij elkaar voor het Franse volk. Ik bedoel natuurlijk *La muette de Portici*, de opera die, zoals het in de historieboeken heet, „het sein gaf tot de opstand der Belgen tegen den koning der Nederlanden.” Iedereen weet dit, en wordt ook verondersteld te weten, dat de Brusselaren in Juni 1830 zo prompt op een opvoering ervan reageerden, omdat zij — alweer een puur toeval — een duidelijke toespeling bracht op de ontevreden en opstandige gevoelens van een bevolkingsgroep, die zichzelf op het toneel verzinnebeeld zag. Sindsdien zijn de heren Auber en Scribe nagenoeg vergeten, maar in onze herinnering leeft nog steeds iets voort van Masaniello, den broeder van de stomme Fenella, van zijn herhaalde pogingen om de willekeur van den Napolitaansen onderkoning te breken, van zijn demagogie die — voor de Nederlanden althans — zulke beslissende gevolgen heeft gehad. Het is duidelijk, de tijd, of liever nog het historische moment, heeft hier de rol van jeune premier vervuld. Een gastrol... maar die eens en voor al zijn stempel gedrukt heeft op het stuk. *La muette de Portici* is voor ons nog slechts de opera van

de Belgische Opstand, het symbolische stuk van Juli 1830.

Een kunstwerk kan ongemeen profiteren van zulk een toevalligheid, die aan de intrinsieke waarde ervan toch weinig af- of toedoet. Maar toch, om dit toeval te kunnen ondergaan, moet een kunstwerk een eigenaardige marge van interpretatie-mogelijkheden bezitten; het moet niet al te zeer van eigen betekenissen vervuld zijn (hetgeen anders juist als een verdienste wordt beschouwd), het moet integendeel een inschikkelijke losheid bezitten, voldoende voor een zeer ondubbelzinnige en toch volkomen willekeurige uitleg. In zekere zin moet het dus behept zijn met de kwaliteiten van zijn fouten. Dit komt betrekkelijk zelden voor, en men wordt een dergelijke eigenaardigheid pas gewaar, wanneer het toeval zich voor een enkele keer verwerkelijkt, en het de tijd, het „hier-nu”, gelukt een kunstwerk binnen te sluipen om er zijn altijd ietwat verbijsterende gastrol in te vervullen. Dit geeft dan vaker aanleiding tot die kenmerkende overschattingen, die men op æsthetisch gebied herhaaldelijk, in de literatuurgeschiedenis op haast elke bladzijde tegenkomt. Het is een van de boeiendste bezigheden, na te gaan, waarom juist een bepaalde schrijver, of een bepaald werk in een bepaalde tijd zo'n geweldige opgang gemaakt heeft, terwijl wij er vandaag volstrekt niets bizonders in kunnen ontdekken. Men kan immers de heren Auber en Scribe even gemakkelijk uit de muziekgeschiedenis wegdenken, als bijvoorbeeld Rudolf Herzog of Péladan uit de literatuur. De critiek van het „hier-nu” moet noodwendig